

Visa lärare

Uppföljning av pilotprojektet

”Vetenskap i Skolan”

Förord

Kommunförbundet Skåne har skapat en regional samverkansorganisation, FoU Skola, som innebär att 32 kommuner samarbetar för att främja skolutveckling på vetenskaplig grund. Bakgrunden är att det finns ett behov av att stärka kopplingen mellan skola och forskning.

FoU Skola har tillsammans med Forskningsnätet Skåne fått medel från Skolverket för att under 2013 bygga upp ett regionalt nätverk av forskarutbildade lärare, pilotprojektet Vetenskap i Skolan. Uppföljningar av bland annat Högskoleverket (2012) visar att det finns ett behov av att ta till vara och använda forskarutbildade lärares kompetens på ett bättre sätt.

Att förverkliga en skola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet är ingen lätt sak och det behövs flera insatser. Vi ser att det är svårare för mindre kommuner att hantera denna fråga själva. Det finns nu flera regionala samarbeten där kommuner gemensamt samverkar med lärosäten på olika sätt och tillsammans finansierar bland annat forskningsprojekt, medverkan i forskarskolor och forskningscirklar.

Det är därför av stort intresse för SKL att ta till vara på erfarenheterna från projektet "Vetenskap i skolan". Denna lägesrapport syftar till att ge en bild av projektets första år och de utmaningar och möjligheter som projektet står inför.

Per-Arne Andersson
Direktör/avdelningschef
Avdelningen för Lärande och Arbetsmarknad

Innehåll

Förord	2
1. Inledning	4
2. Vad är VIS?	5
2.1 Bakgrund till VIS-projektet.....	5
2.2 Organisation och arbetssätt	6
3. Lägesbeskrivning	8
3.1 Vad har hänt?.....	8
3.2 Styrkor med projektet	9
3.3 Utmaningar	12
4. Ett exempel på ett VIS-uppdrag	14
5. Avslutande kommentar och tankar inför framtiden	16
5.1. Kommunera, nå ut och sprida VIS	17
5.2 Skapa fler uppdrag	18
5.3 Diskussion om praktiska frågor	18
5.4 Arbeta långsiktigt.....	19
5.5 Fortsätt prova och hitta vägar framåt	19
Referenser	21

1. Inledning

Pilotprojektet VIS, Vetenskap i Skolan, startade i december 2012. Syftet med projektet är att stödja forskarutbildade lärare i deras roll som en slags forskningsambassadörer. Det är även att hitta former för att göra forskarutbildade lärares kompetenser enkelt tillgängliga inte bara för den egna skolan eller skolorna i den egna kommunen, utan även för andra kommuner i regionen.

Pilotprojektet har pågått ett år och det är viktigt att ta till vara erfarenheter inför det fortsatta arbetet. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) stöder VIS arbete, bland annat genom att genomföra denna uppföljning av projektet. Syftet med uppföljningen är att ge en lägesbeskrivning efter det första året, att lyfta fram styrkor och utmaningar samt ge en bild av förutsättningarna för VIS fortsatta arbete.

Uppföljningen baseras huvudsakligen på 15 djupintervjuer med personer från VIS arbetsgrupp, styrgrupp, referensgrupp, samt VIS-lärare, forskningsambassadörer¹, och ett urval rektorer och förvaltningschefer/utvecklingsledare. Helena Bjelvenius och Malin Hedkvist Manninen från SKL har genomfört intervjuerna, samt analyserat och sammanställt resultaten i denna rapport.

Intervjuerna berör i första hand följande frågeställningar: Hur ser du på den försöksverksamhet som startats i form av Forskningsambassadörerna och VIS? Vilka styrkor och svagheter har verksamheten utifrån ditt perspektiv? Hur skulle den kunna utvecklas för att gynna skolutveckling? Utifrån verksamhetens fortsatta utveckling, vilka möjligheter och hot ser du? Vilka rekommendationer skulle du vilja ge för fortsatt verksamhetsutveckling?

¹ [Forskningsambassadörerna](#) är ett nätverk för verksamma lärare med forskarutbildning som drivs av VIS. Det är tänkt som ett stödforum, där frågor av gemensamt intresse kan tas upp.

2. Vad är VIS?

2.1 Bakgrund till VIS-projektet

Lärare som forskar kan spela en viktig roll i arbetet med skolutveckling och förverkligandet av skollagens skrivning om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, inte minst som förmedlare av metodkunskap och kunskap om forskning inom olika utbildningsvetenskapliga fält. Dessa lärare är väl förtrogna med skolans vardag samtidigt som de har aktuell kunskap om sitt forskningsfält och byggt upp ett kontaktnät med lärosäten.

Lärare kan ha olika typer av forskarbakgrund. Det finns de som har forskarutbildning från början innan de blev lärare. Det finns huvudmän som har satsat på forskning och exempelvis finansierat kommundoktorander². Senaste åren har regeringen gjort en stor satsning på forskarskolor med sikte på licentiatexamen för lärare.

Uppföljningar visar att regeringens satsning än så länge inte gett de resultat man önskat. Regeringen avsatte 250 miljoner kronor åren 2008–2009 för att forskarutbilda cirka 160 lärare, men bara hälften av dessa valde att återgå till skolan för att arbeta där³. Tanken med forskarutbildningen var att den skulle vara en satsning för lärare som vill arbeta kvar i skolan, verka som förändringsagenter och bidra till en skolutveckling på vetenskaplig grund, inte ett sätt att ta ett karriärkliv bort från skolan.

Det finns flera orsaker till att utvecklingen inte blev den förväntade. Relevant för denna rapport är att många huvudmän saknar planer för hur de ska ta vara på de forskarutbildade lärarnas kompetens. Samtidigt har det varit vanligt att huvudmännen inte känt till vilka lärare som gått forskarutbildning och att de inte heller varit delaktiga i diskussionen om val av forskningsområde. Då har det givetvis varit svårt att planera både för vilken form av tjänst den forskarutbildade läraren ska få och på vilket sätt lärarens kompetens ska användas för att utveckla verksamheten när läraren är klar med sin forskarutbildning.

² Lärarförbundet och Sveriges Kommuner och Landsting, 2010. ”Forskarutbildade lärare – en väg till skolutveckling”

³ Höskoleverket, 2012 ”Utvärdering av forskarskolor för lärare”, rapport 2012:9 R

Inom Kommunförbundet Skåne⁴ såg man behovet av att göra denna kunskapsresurs brett tillgänglig och inte enbart stå till förfogande för den egna skolan eller skolor i samma kommun. När FoU Skola samtidigt gjorde en inventering av kommunernas utvecklingsbehov i samband med att regionen åtog sig ett större ansvar för skolforskning, visade denna att det fanns ett stort intresse och behov av att ta till vara utbildningsvetenskaplig forskning.

FoU Skola och Forskningsnätet Skåne⁵ påbörjade därför en inventering av de forskarutbildade lärarnas kompetensområden. Idén väcktes om att skapa en samlad resurs, en kompetensbank, som kan stå till förfogande för olika typer av skolutvecklingsinsatser i de skånska skolorna.

2.2 Organisation och arbetssätt

FoU Skola inom Kommunförbundet Skåne beviljades medel av Skolverket för att tillsammans med Forskningsnätet Skåne samla de forskarutbildade lärarnas kompetens i regionen. Projektet inleddes i december 2012 och en ekonomisk förening, Vetenskap i Skolan (VIS), bildades.

Syftet med föreningen är att tillvarata och utveckla forskarutbildade lärares kompetens, samt göra kompetensen tillgänglig inom ramen för ett forskningsbaserat skolutvecklingsarbete. Ytterligare ett syfte med VIS är att föreningen ska utgöra ett forum för erfarenhetsutbyte och ett nätverk för de forskarutbildade lärarna i regionen. Det handlar således både om att utveckla och vara ett stöd för de forskarutbildade lärarna samt att bidra till skolans utveckling med slutmålet att förbättra elevernas möjligheter att utvecklas och nå goda kunskapsresultat.

VIS har under 2013 drivits som ett pilotprojekt i syfte att bygga upp erfarenhet av olika arbetsformer och aktuella behov av skolutveckling. Projektet har bland annat omfattat kartläggning av forskarutbildade lärare i Skåne, förberedelser av en databas med vilka kompetensområden som står till förfogande och upprättande av en förmedlingsorganisation i form av ett producentkooperativ bestående av forskarutbildade lärare.

Enligt stadgarna ska medlemmarna i föreningen, med inriktning på såväl förskola, grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning, tillhandahålla tjänster i form av kurser, föredrag, konsultinsatser, projektledning och liknande. Detta i syfte att bidra till att utveckla vetenskaplig förståelse och vetenskaplig förmåga hos lärare och elever, samt att bidra till att skolundervisning såväl innehållsligt som pedagogiskt vilar på vetenskaplig grund⁶.

⁴ Se Kommunförbundet Skånes hemsida och information om FoU Skola

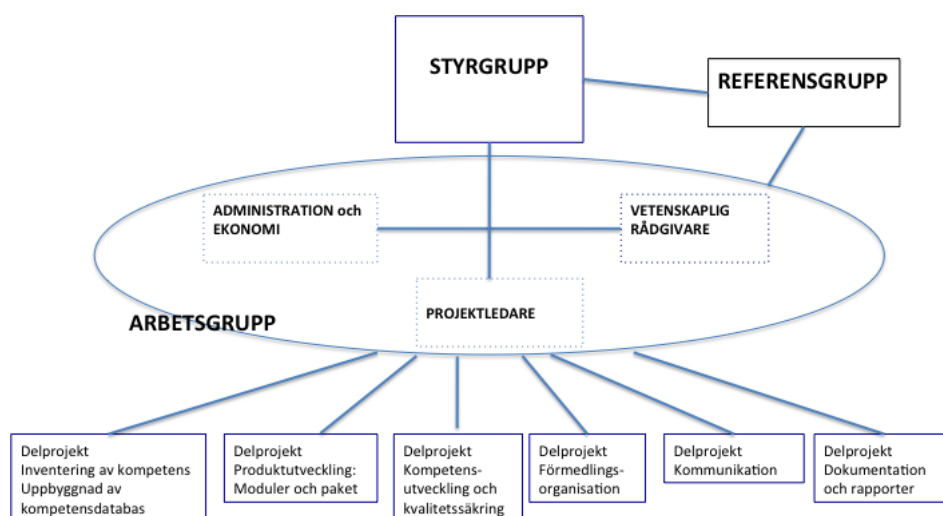
⁵ [Forskningsnätet Skåne](#) är ett regionalt utvecklingscentrum för kontakt mellan forskarvärld och skola som verkar för att öka gymnasieelevers förståelse för olika vetenskaper och för att forskarbegåvningar ska upptäckas och uppmuntras redan i skolan.

⁶ Stadgar för VIS, Vetenskap i Skolan i Sverige.

VIS är en ekonomisk förening utan vinstsyfte, som drivs av lärarna själva. Lärarna arbetar i regel med VIS på tjänstledig tid eller fritid, samtidigt som de undervisar eller forskar. VIS-läraren har licentiatexamen, alternativt kommit minst halvvägs till sin doktorsexamen.

Samtliga VIS-lärare certifieras fortlöpande genom ett system med intern kompetensutveckling – *Garanterat VIS*. Här ges inslag som saknats i forskarskolorna för att förbereda de forskarutbildade lärarna att kunna agera som de förändringsagenter som varit tanken. Målet är att erbjuda kortsiktigt ekonomiskt genomförbara och långsiktigt hållbara utbildningar. VIS strävar därför efter att erbjuda tjänster av hög kvalitet till lägsta möjliga kostnad för skolan eller kommunen.

VIS organisation är uppbyggd kring styrgrupp, referensgrupp, arbetsgrupp och de forskarutbildade lärare som blir VIS-lärare och/eller forskningsambassadörer. Arbetsgruppen består av administration och ekonomi samt projektledare och vetenskaplig rådgivning. VIS arbetar utifrån de sex delprojekt som syns i bilden nedan.

VIS har sin bas i Skåne och tar i första hand uppdrag i denna del av landet, men redan har uppdrag kommit från andra delar av landet. Tanken är dock att så småningom även utveckla samarbete med forskarutbildade lärare i andra delar av Sverige, kanske i form av motsvarande nätverk.

3. Lägesbeskrivning

3.1 Vad har hänt?

VIS-projektet startade i december 2012. Nedan finns en kort beskrivning av vad som genomförts hittills.

Uppbyggnad av VIS

- Kartläggning av forskarutbildade lärare i Skåne i samverkan med FoU skola, något som visat på en potential i form av 140 lärare i regionen.
- Övertagande och vidareutveckling av nätverket Forskningsambassadörerna⁷ (startat av Forskningsnätet Skåne) som omvandlats till ett öppet intressenätverk för forskarutbildade lärare i Skåne. 4 träffar för dessa har hittills genomförts.
- Utveckling av formerna för en organisation som förmedlar forskarutbildade lärares tjänster inom skolutveckling till skolor, kommunala utbildningsförvaltningar och andra intressenter - ett arbete som utmynnat i ett producentkooperativ för forskarutbildade lärare i form av föreningen VIS.
- Rekrytering av forskarutbildade lärare ("VIS-lärare") som utförare av skolutvecklingstjänster, vilket hittills resulterat i en kompetensbank bestående av 30 lärare. 11 träffar för dessa har hittills genomförts.
- Förberedelse av en databas för att underlätta sökning efter kompetenser, uppföljning av intern utbildning och externa uppdrag etc.
- Utveckling av basmoduler och paket av fortbildning och tjänster som kan erbjudas till skolor m.fl. I dagsläget omfattar de områden som bedömning, processledning och retorik. Därutöver erbjuds lösningar som anpassas utifrån en enskild skola eller kommuns önskemål och behov.

⁷ [Forskningsambassadörerna](#) är ett nätverk för verksamma lärare med forskarutbildning som drivs av VIS. Det är tänkt som ett stödforum, där frågor av gemensamt intresse kan tas upp.

Kompetensutveckling för VIS-lärare och kvalitetssäkring

Upplägg och iscensättning av ett system för intern kompetensutveckling och certifiering av VIS-lärarna, *Garanterat VIS*. Kompetensutvecklingen har bland annat handlat om forskningskommunikation med stöd av Malmö högskola och processledning med stöd av intern kompetens.

Kommunikation

- Skapande av en webbplats som presenterar VIS ändamål, verksamhet, erbjudanden, samt VIS-lärarnas kompetens, med avsikt att succesivt utveckla den information som ges,
- Information till potentiella användare av VIS tjänster, i första hand i Skåne, bland annat genom träffar med förvaltningschefer och rektorer i Skånes ”fyra geografiska hörn”.
- Information om projektet för intressenter på regional och nationell nivå, exempelvis vid träffar med andra kommun- och regionförbund och vid SKL:s skolriksdag.

Förmedlade tjänster

Exempel på uppdrag till VIS – genomförda eller pågående:

- Forskningscirklar för rektorer och förskolechefer, samt forskningscirkel för Ma/NO-lärare
- Handledning av rektorer
- Utbildning av samtalsledare
- Översättning och sammanfattning av aktuell didaktisk forskning
- Projektansvar i Forskningsnätet Skåne för program där skolelever möter forskare i t ex föreläsningar, seminarier eller husforskarprojekt.

FoU verksamhet

- Studie av den faktiska innebörden och tolkningen av ”beprövad erfarenhet” i skolans verksamhet på uppdrag av Skolverket.

3.2 Styrkor med projektet

Positiv bild av projektet

Intervjuerna visar att det finns en positiv bild av VIS-projektet. Själva idén och syftet med projektet uppskattas både av VIS-lärare och de beställare och representanter från styrgruppen som intervjuats. Av intervjuerna framgår att det finns ett behov av denna typ av verksamhet. Det handlar både om VIS roll som

nätverk för de forskarutbildade lärarna och ambitionen att tillvarata de forskarutbildade lärarnas kompetens i skolans verksamhet. Det tycks finnas ett allmänt intresse för att hitta sätt att använda de forskarutbildade lärarnas kompetens på ett smart sätt så att den kommer flera skolor och kommuner till del. Något som Höskoleverkets utvärdering från 2012 visat på en avsaknad av⁸.

”Jag tror att det är en jättebra idé för att koppla vetenskapen till undervisningen. Om man ska ha skola på vetenskaplig grund så tror jag att det som VIS kan erbjuda är att man går in under huden på lärarna eller skolledarna. De får i sin vardag ställa frågor, bli utmanade, läsa på och förankra i vetenskapen och sedan omsätta direkt i mötet med lärarna och eleverna. Det ger så otroligt mycket mer än att bara läsa en bok ” (Beställare)

”Att man får träffa kollegor som har liknande erfarenheter som en själv – att man har jobbat, men också forskarutbildat sig. Det är jätteintressant och bra ” (VIS-lärare)

”Starten har varit positiv eftersom många vill vara med, och sprida sina kunskaper och erfarenheter ” (Representant från styrgrupp)

Uppskattat nätverk för forskarutbildade lärare

VIS-lärarna och forskningsambassadörerna uppfattar att VIS främsta styrka under detta första år, är att de får tillgång till en plattform och ett nätverk där de har möjligheten att diskutera och utbyta erfarenheter med likasinnade. Mötena bidrar till ett kollegialt lärande och stärker gruppen forskarutbildade lärare. Lärarna är också mycket nöjda med den fortbildning som de fått inom ramen för VIS, framförallt lyfter lärarna fram kursen i retorik.

”Det som är bra med VIS är att man kan samlas, att man inte är för sig själv och ska försöka driva allting, och att man kan arbeta tillsammans via en organisation som man kan ha till stöd. Det tror jag är en väldig styrka. Och det här att man skulle kunna komma ut via VIS eller Forskningsambassadörerna utanför sin egen skola, eller sitt eget skolområde. Den möjligheten hade vart jättesvår att hitta om man skulle göra allting på eget hand, speciellt med tanke på att man inte har jättemycket tid till allting ” (VIS-lärare).

”Styrkorna ligger framförallt i att den här gruppen samlas och får möjligheten att få erfarenhetsutbyte, där de också får input i hur man kan gå vidare utifrån den kunskap man har ” (Representant från styrgrupp)

Att lärarna ser att den främsta styrkan ligger i den mötesplats som VIS innebär, tyder på att VIS fyller ett behov av att skapa kontaktytor för de forskarutbildade lärarna. Det är också en slutsats som bör ses i ljuset av att VIS under året haft fokus på att bygga upp sin verksamhet snarare än att söka genomföra många uppdrag. Man har behövt avvakta de forskarutbildade lärarnas intresse och faktiska

⁸ Höskoleverket (2012)

möjligheter, där deras rektorers beredvillighet spelar en central roll, liksom att försäkra sig om god kvalitet i genomförande av olika uppdrag. Ett utvecklingsarbete av detta slag kräver sin tid för att nå sin fulla potential.

Lärarnas dubbla kompetens

En uppenbar styrka med VIS-projektet, som lyfts fram under intervjuerna, är den dubbla kompetens som VIS-lärarna har vilken ses som en viktig framgångsfaktor. Genom den dubbla kompetensen kan de forskarutbildade lärarna bidra både med sin lärarkompetens och med sin kunskap om ett vetenskapligt förhållningssätt i förhållande till de problem som är centrala för skolans verksamhet.

Av intervjuerna framgår också att det svårt att få till stånd en skola som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet om man enbart har ett uppifrån-perspektiv, det vill säga enbart genom att sprida forskning och tro att det automatiskt kommer att hända mycket i verksamheten. Den här bilden framträder även i andra sammanhang. Ska man lyckas behöver man ha verksamheten med. Det visar erfarenheter från andra länder som arbetat med att sprida forskning.⁹ Även Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien påpekade detta i rapporten "Forskning för det 21:a århundradet" som publicerades 2012¹⁰. Lärare och skolledare behöver vara delaktiga både i att formulera relevanta frågor, och att tillsammans reflektera och diskutera kring forskningsresultat utifrån de erfarenheter man har i vardagen. I denna process finns samtidigt ofta behov av visst externt stöd, för att få perspektiv på det närliggande.

"Styrkan är att man har möjligheten att få den här dubbla erfarenheten som VIS-lärarna har. De har erfarenhet av att dagligen verka i skolan, plus att de har sin forskarbakgrund – vilket för in den vetenskapliga grunden i skolan" (Representant från styrgrupp)

Flera påpekar också att VIS erbjuder hög kvalitet till ett bra pris. Både de beställare och rektorer som intervjuats lyfter fram att "man får mycket för pengarna" jämfört med många andra utbildningsinsatser.

Det regionala perspektivet

Det regionala perspektivet ses både som en styrka och en möjlighet inför VIS fortsatta arbete. Genom det regionala samarbetet och VIS-projektet har samtliga kommuner i regionen möjlighet att ta del av den samlade resurs som finns hos de forskarutbildade lärarna. Varje kommun har normalt inte tillgång till en så bred egen kompetens. Den regionala nivån är tillräckligt stor för att alla ska få del av en

⁹ Se till exempel SOU 2009:94, "Att nå ut och nå enda fram"

¹⁰ Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), 2012. "Forskning för det 21:a århundradet". Slutrapport från IVA-projektet Agenda för Forskning

bred kompetens, samtidigt som den är tillräckligt nära för att anpassas till lokala behov och förutsättningar.

Varje uppdrag ger samtidigt den enskilde VIS-läraren en möjlighet till kompetensutveckling som kan komma den enskilda skolan och kommunen till del.

3.3 Utmaningar

Trots att det under intervjuerna målas upp en positiv bild av VIS-projektet som sådant, finns det utmaningar som är viktiga att belysa inför det fortsatta arbetet. I analysen är det viktigt att skilja på de utmaningar som handlar om att projektet är nytt och att det tar tid att bygga upp den här typen av verksamhet, och utmaningar som handlar mer om arbetsformer och projektets upplägg i sig.

Få uppdrag än så länge

En utmaning som genomgående lyfts fram har en tydlig koppling till att projektet under det första året har handlat om att bygga upp verksamheten. VIS har än så länge haft få uppdrag och av intervjuerna framgår att det nu är läge för VIS att ta nästa steg, det vill säga att börja förmedla tjänster på ett mer aktivt sätt.

”Det är viktigt att vi får lite uppdrag nu framöver. Det känns inte meningsfullt att lägga tid på VIS annars” (VIS-lärare)

Även om det under intervjuerna uttrycks en viss otålighet att få uppdrag, finns samtidigt en medvetenhet om att det tar tid att bygga upp en verksamhet och att man behöver ha tålamod. För en bredare marknadsföring krävs enligt de verksamhetsansvariga samtidigt en försäkran om att faktiska möjligheter finns för VIS-lärarna att åta sig olika uppdrag. Här finns fortfarande en del frågetecken, bland annat om vilka öppningar aktuella rektorer är villiga att ge och vilken känsla man har för det regionalt gynnsamma. Det är en fråga som rektorer inte tidigare mött på detta sätt. Det handlar även om att säkra en god kvalitet och här behövs både förberedande och uppföljande kvalitetssäkring, som tar sin tid att bygga upp.

Tid och utrymme i tjänsten?

En utmaning som lyfts fram handlar om hur VIS-lärare ska klara av att kombinera ett VIS-uppdrag med ordinarie tjänst, särskilt om uppdragen blir omfattande. Lärarna uttrycker en osäkerhet om möjlighet till tjänstledighet i samband med ett uppdrag samt en oro över hur rektor och kollegor kommer att se på att VIS-läraren är borta från skolan. Man ser en risk att rektorerna inte kommer att ”släppa” ifrån sig sina lärare eftersom det inte alltid är lätt att hitta vikarier.

”Det jag ser som ett problem så här inledningsvis är att det inte varit så mycket uppdrag. Jag kan inte gå ner i tjänst för att ta VIS-uppdrag, och då får jag ta det

utöver allt annat. Dels blir det arbetsbelastning som kanske inte fungerar i längden, dels känner jag att jag kan få problem med min arbetsgivare på grund av att det blir som konkurrerande verksamhet” (VIS-lärare)

”Problemet ute i skolorna är att man sitter fast i det här vardagliga ”träsket”. Det gör att det är ganska svårt att hitta tid för lärare. Viljan finns på jättemånga håll, men tiden finns inte. Det är ett hinder” (Representant från styrgrupp).

”Om man ska få till det i vardagen måste man ha tid i veckoschemat för att kunna jobba med det, och det kostar pengar i form av tid. De pengarna finns inte i dag och det är ett problem. Hur mycket vi än förbereder och erbjuder saker inom VIS, så kommer vi inte att kunna göra någonting så länge dessa möjligheter inte finns i skolans värld” (VIS-lärare)

”Jag ställer mig lite undrande till hur det ska kunna utvecklas på så sätt att VIS-lärarna ska ut och dela med sig av sin kompetens på skolorna. Den tanken är jätteintressant och god men hur ska det gå till rent praktiskt? Tjänstledighet från den egna tjänsten, betalning och så vidare” (Forskningsambassadör)

4. Ett exempel på ett VIS-uppdrag

För att tydliggöra hur VIS är tänkt att fungera beskrivs i detta avsnitt ett exempel på uppdrag som VIS har fått.

Kristianstad kommun, startade under hösten 2013 tre¹¹ forskningscirkel som leds av VIS-lärare:

- Forskningscirkel om språkutveckling i Kristianstad med 12 skolledare, från förskola till grundskola.
- Forskningscirkel i en gymnasieskola i Kristianstad, med enbart matematiklärare. Matematik- och språkinriktning.

Uppdraget startade under hösten 2013 och kommer att följas löpande.

Flera av de intervjuade lyfte under intervjuerna fram Kristianstad kommun som ett gott exempel. Det beror bland annat på att förvaltningen har visat att det är en viktig fråga och stödjer projektet.

Att delta i en forskningscirkel är både stimulerande och arbetsamt. En förutsättning för att lärare ska ha möjlighet att lägga tid och arbete i forskningscirkeln är att de får stöd från skolan. Här har rektorer, skolledare och annan ledningspersonal viktiga nyckelfunktioner.

”Det finns ett stöd som jag tycker är viktigt. Kommunen och förvaltningen i Kristianstad har beställt detta och ledningen är med. Det är positivt! Ibland när det kommer underifrån och lärare vill starta forskningscirkel så har de inte samma stöd från ledningen” (VIS-lärare)

Såväl beställare som VIS-lärare som är involverade i uppdragen i Kristianstad vittnar om att deltagande lärare och rektorer är väldigt nöjda samt att forskningscirkelarna väckt ett intresse hos andra på skolorna.

¹¹ En av de tre forskningscirkelarna leds av en VIS-lärare som är anställd som lektor i Kristianstad kommun. I detta fall ingår uppdraget i VIS-lärares ordinarie lektorsuppdrag och administreras därför inte av VIS.

”Det blev väldigt bra, en person kom till respektive skola så det blev väldigt mycket i deras vardag... ämneslagen har blivit medvetna om vad de måste göra i mötet med eleverna, och då har de haft tre träffar och redan börjat omsätta saker i sitt klassrum” (beställare)

5. Avslutande kommentar och tankar inför framtiden

Inledningsvis kan vi konstatera att arbetet inom ramen för VIS under detta första år har följt planen för projektet. Bland annat har en omfattande kartläggning av forskarutbildade lärare i Skåne gjorts, en förmedlingsorganisation har byggts upp, en betydande satsning på kompetensutveckling har skett och man har börjat bygga upp en databas över VIS-lärare.

Vår uppfattning är att det finns ett behov av den typ av verksamhet som VIS omfattar. För det första fyller VIS en viktig funktion som ett nätverk för forskarutbildade lärare och ett forum för erfarenhetsutbyte. För det andra finns ett behov av att ta vara på den kompetens som forskarutbildade lärare har i utvecklingen av skolans verksamhet på vetenskaplig grund. Något som bland annat Högskoleverkets utvärdering (2012) visat på tidigare saknats.

Även om kommunerna i Skåne skulle ta hand om de forskarutbildade lärarna på ett mycket bra sätt, erbjuda utvecklande tjänster och ta till vara deras kompetens ute på skolorna, så ser vi ändå att behovet av VIS verksamhet kommer kvarstå ur ett regionalt perspektiv som stöd för enskilda skolhuvudmän. Varje enskild kommun kan nämligen inte ha den palett av olika kunskaper, den breda kompetens, som finns inom ramen för VIS. Detta gäller för alla kommuner, och framför allt för de mindre. Det regionala perspektivet är därmed en viktig framgångsfaktor.

Det man kan fundera över är om formen, ekonomisk förening, kommer att vara den mest ändamålsenliga framöver. Eftersom föreningen precis har byggts upp är det för tidigt att bedöma dess framgång. Att verksamheten är av non-profitkaraktär borde dock kunna vara gynnsamt för kommunerna. Vår uppfattning är att det är spännande att VIS-projektet prövar nya innovativa arbetssätt och former. Framtiden får utvisa hur dessa kommer att fungera. Intervjuerna visar att vissa av lärarna verkar lite obekväma och ovana med upplägget att sälja tjänster. Det är inte konstigt eftersom det innebär en ny roll. Det är tydligt att VIS-lärarna är engagerade, brinner för sitt uppdrag och är angelägna om att deras kompetens och

erfarenhet kommer till användning, men de uttrycker samtidigt viss tveksamhet över hur det kommer att fungera praktiskt att få och ta sig an uppdrag. Detta kan tydliggöras när VIS får fler uppdrag så att det finns fler goda exempel att luta sig mot och inspireras av – både som VIS-lärare och potentiell beställare. Redan i projektbeskrivningen beskrev man dock att man beräknade att det skulle ta minst två år att bygga upp en verksamhet av denna karaktär och hitintills har endast ett år passerat.

En framgångsfaktor för VIS som lyfts i intervjuerna handlar om behovet av att bygga upp en kultur av samarbete och generositet mellan kommuner och skolor. Att man på något sätt kan skapa former för att se styrkan i det regionala perspektivet, att man delar med sig av och samtidigt får kompetens och erfarenheter. Om man som rektor är beredd att ge tjänstledighet för en VIS-lärare, för uppdrag som kan ge möjlighet till fortsatt kompetensutveckling, så har man ju också själv möjlighet att använda sig av en annan VIS-lärare. Utifrån den samlade bild som framkommit under intervjuerna lyfter vi fram några frågor som är angelägna för VIS att beakta inför det fortsatta arbetet.

5.1 Kommunicera, nå ut och sprida VIS

En viktig aspekt som tagits upp både under möten och intervjuer är vikten av att kommunicera, nå ut och sprida VIS för att skapa ringar på vattnet.

Den allmänna bilden är att man bör sprida VIS centralt, i första hand genom förvaltningscheferna, som i sin tur sprider det vidare till rektorerna. Den samverkan som finns inom ramen för FoU skola och Kommunförbundet Skåne ses som en viktig plattform. En person påpekade dock att det inte är givet att VIS sprids enbart för att man går genom förvaltningscheferna. Istället föreslås att man bör söka efter nyckelpersoner från varje kommun som brinner för en skola på vetenskaplig grund och har viljan att sprida vad VIS kan erbjuda i detta sammanhang vidare

Andra kanaler för kommunikation som föreslås är rektorsprogrammet, lokaltidningar, fackliga tidningar, konferenser, fysiska möten eller sociala medier i form av ”Twitter” eller ”LinkedIn”. En VIS-lärare har redan börjat twittra och följarna och har i början av 2014 ca 200 följare. Utöver detta föreslås att VIS bör fortsätta att dammsuga alla skolor och verksamheter på forskarutbildade lärare för att nå fler inom målgruppen:

”Jag ser möjligheter att VIS skulle kunna utvecklas, men vi måste ju jobba med det. Det sker inte utav sig självt – vi måste jobba med att nå den målgruppen som sitter på resursen och som sitter på kompetensen” (Representant från styrgrupp)

“... Se till att det kommer upp på dagordningen hos förvaltningscheferna, se till att vi fångar de här lärarna bättre än vi gör idag och att vi kommer igång med projektet i olika kommuner och vi delar med oss och lär av varandra. Möjligt att gå

genom förvaltningscheferna, som sen tar upp det med rektorerna. Rektorerna har tillgång till så mycket information ändå” (Representant från referensgrupp)

”Vi har en punkt på vår dagordning (i nämnden, sic) som heter ”Forskning och utvärdering”. Vi ska lägga den punkten på våra dagordningar, både när vi kollar på kommunförbundet centralt och när vi är i våra fyra hörn. På så sätt kan vi få en liten lägesrapport av hur det ser ut med våra VIS-lärare och forskningsambassadörer – på vilket sätt använder vi dem och vilka erfarenheter får vi” (Representant från Referensgrupp)

En annan viktig del i arbetet med att nå ut och sprida VIS är föreningens webbplats. Den generella uppfattningen bland intervjupersonerna är att webbplatsen är bra, men att den kanske inte är så känd ännu.

5.2 Skapa fler uppdrag

Det är tydligt att det mest angelägna för VIS just nu är att få fler uppdrag i kommuner och skolor. Här kan man utnyttja erfarenheter från de första uppdragen som VIS-lärarna har, till exempel uppdraget i Kristianstads kommun. Skolor och verksamheter som haft VIS-lärare kan ge sin bild av hur det har bidragit till verksamheten. Flera tror att detta skulle kunna ge ”ringar på vattnet” och sprida intresset för VIS och förhoppningsvis leda till flera uppdrag. Detta ses som den kommunikationsinsats som troligtvis skulle ge bäst effekt.

”Man litar ju på kvaliteten från akademien, men man ska känna sig trygg med att man får en person som kommer via VIS-organisationen som är precis lika bra. Det kan man inte uppnå på annat sätt än att de som är ute nu och är pionjärer lämnar efter sig positiva spår. Man kan inte säga att det är bra kvalitet – och sen tror alla på det” (Representant från referensgrupp)

5.3 Diskussion om praktiska frågor

Den osäkerhet om praktiska frågor som lyfts fram, framför allt av lärarna, behöver diskuteras. Ett sätt att underlätta för rektorer och lärare skulle vara att lyfta fram konkreta exempel på hur man skulle kunna lösa situationer som till exempel hur man skapar flexibilitet i tjänster och hur man som lärare och rektor kan lösa situationen vid ett uppdrag. Vid intervjuerna kom också förslag på att hitta ”morötter” till de rektorer som släpper sina VIS-lärare på uppdrag, kanske skulle den möjlighet till kompetensutveckling som det innebär eller att de själva skulle kunna få ta del av en annan VIS-lärare för att utveckla sin verksamhet, lyftas fram på hemsidan osv.

5.4 Arbeta långsiktigt

En avgörande faktor för VIS- fortsatta utveckling är att det finns en långsiktighet i arbetet. Behov av långsiktighet och tålamod är något som genomgående lyfts fram i intervjuerna.

”Jag tycker att det gått i rätt riktning. Man måste ha tålamod, tålamod, tålamod. Vill man någonting – då är det bara att hänga i” (Representant från styrgrupp)

”Det gäller att ha tålamod och att jobba sig igenom den här processen. Eftersom rektorerna tidigare inte tillvaratagit den resursen som faktiskt finns i verksamheten, så tror jag inte att vi ska tro att vi löser den här problematiken på 1-2 år. Det sitter djupt rotat. Vi har dock en fördel i dag, och det är att man skrivit fram att det ska vila på vetenskaplig grund” (Representant från styrgrupp)

Även om en av projektets styrkor är att det drivs av lärare själva, ser vi att en viktig faktor för att skapa långsiktiga förutsättningar – både vad gäller att få uppdrag och att hitta arbetsformer som tar till vara de forskarutbildade lärarnas kompetens – är att både politisk ledning, förvaltningsledning och rektorer ser behovet och nyttan av syftet med VIS. Som citatet ovan visar innebär skollagens skrivning om utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet att VIS fyller en given funktion. Skrivningen förutsätter också långsiktighet. Befintliga strukturer i det regionala samarbetet är en tillgång i detta hänseende.

5.5 Fortsätt prova och hitta vägar framåt

Pilotprojektet har pågått i ett år och projektet har på denna korta tid byggt upp en organisation redo att förmedla tjänster till kommuner i Skåne. Vi har konstaterat att behovet av VIS verksamhet finns och kommer att finnas framöver, däremot är det för tidigt att bedöma hur arbetsformen inom förmedlingsorganisationen fungerar. Mot denna bakgrund är det viktigt att fortsätta prova sig fram när det gäller former och arbetssätt. I det arbetet vill vi särskilt lyfta fram:

- Vikten av att dra nytta av det regionala perspektivet och stärka samverkan mellan kommuner och skolor. Det kan exempelvis handla om gemensamma uppdrag till VIS, hitta sätt att samarbeta och dela på VIS-lärarnas kompetens och dra nytta av det arbete som utvecklats inom FoU-skola.
- Vikten av att samla och sprida erfarenheter från projektet. Det är troligtvis det bästa sättet att skapa intresse för ytterligare projekt och uppdrag i kommunerna i regionen. Vi ser också att erfarenheterna är värdefulla för regionala samarbeten i andra delar av Sverige, och VIS skulle på så sätt bidra till kunskapsutveckling för andra regioner.
- Vikten av att lyfta fram att arbetssättet inom VIS är ett tydligt exempel på när verksamheten är delaktig i utvecklingen av en skola på vetenskaplig

grund och beprövad erfarenhet. Huvudmän, rektorer och lärare avgör vilket behov av utveckling som man har och arbetar sedan tillsammans med en forskarutbildad lärare som kan verksamheten. Vi ser därför att VIS arbetssätt inte bara är av intresse för andra regioner, utan även för nationell nivå, exempelvis för det forskningsinstitut för skolan som ska bildas under 2014.

Referenser

Intervjuer:

Femton djupintervjuer med VIS-lärare, forskningsambassadörer, representanter från styrgrupp och referensgrupp. Slutsatserna har även diskuterats i projektets referensgrupp.

Övriga referenser:

[Forskningsnätet Skåne](#)

Högskoleverket, 2012 ”Utvärdering av forskarskolor för lärare”, rapport 2012:9 R

[Kommunförbundet Skånes hemsida och information om FoU Skola](#)

Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), 2012. ”Forskning för det 21:a århundradet”. Slutrapport från IVA-projektet Agenda för Forskning

Läraryrket och Sveriges Kommuner och Landsting, 2010.
”Forskarutbildade lärare – en väg till skolutveckling”

SOU 2009:94, ”Att nå ut och nå ända fram”, 2009

Stadgar för VIS, Vetenskap i Skolan i Sverige.

Visa lärare

Uppföljning av pilotprojektet ”Vetenskap i Skolan”

Lärare som forskar kan spela en viktig roll i arbetet med skolutveckling och förverkligandet av skollagens skrivning om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Hur kan man ta tillvara forskarutbildade lärares kompetens i skolans verksamhet på ett bra sätt?

Pilotprojektet VIS, Vetenskap i Skolan, startade i Skåne i december 2012. Syftet med projektet är att hitta former för att göra forskarutbildade lärares kompetenser enkelt tillgängliga inte bara för den egna skolan eller skolorna i den egna kommunen, utan även för andra kommuner i regionen.

Sveriges Kommuner och Landsting stödjer projektet bland annat genom denna rapport, som är en uppföljning av projektets verksamhet under det första året.

Upplysningar om innehållet
Helena Bjelvenius, helena.bjelvenius@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2014
ISBN/Beställningsnummer: 978-91-7585-046-7
Text: Helena Bjelvenius, Malin Hedqvist Manninen

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se. ISBN/Beställningsnummer 978-91-7585-046-7